

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Skriftspråk i relation till kön och betyg
En kvantitativ undersökning av gymnasieungdomars uppsatser

Charlotte Benjaminsson

Specialarbete, 15 hp
Svenska språket
Vt 2010
Handledare: Rakel Johnson

Sammandrag

Denna uppsats består av kvantitativa undersökningar av tre olika språkliga aspekter i gymnasieelevers texter. Det undersökta materialet är hämtade från det nationella provet i kursen Svenska B från höstterminen 2008. Undersökningsområdena är fundament, meningslängd samt de tre ordklasserna substantiv, adjektiv och verb. Syftet är att se huruvida det finns någon skillnad mellan pojkars och flickors skrivande och dessutom att ställa det i relation till det betyg som de erhållit för sin uppsats.

Undersökningen ger vid handen att flickor skriver något längre meningar än pojkar och att flickorna även har längre fundament. Flickor med högre betyg uppvisar i denna undersökning ett sjunkande antal ord i fundamenten medan pojkars antal ord i fundament ökar med betyget. Samma förhållande gäller meningslängden. Hos flickor sjunker antalet löpord per mening i takt med ökande betyg medan det motsatta förhållandet råder hos pojkar.

Pojkar har i tidigare undersökningar visat sig ha en mer nominal stil än flickors mer verbala stil. Det medför att pojkar bör uppvisa fler substantiv och adjektiv än flickor, som i sin tur bör ha fler verb. Detta styrks till vissa delar i min undersökning. Pojkar använder här fler substantiv än flickor. Men de använder även fler verb än flickorna, vilket går stick i stäv med tidigare forskning. Inget tydligt mönster kunde urskiljas när det gäller den totala verbanvändningen i relation till betyg, förutom vid de högre betygen hos flickorna. Lägre andel verb har givit högre betyg.

Nyckelord: fundament, meningslängd, substantiv, adjektiv, verb, kön, betyg, gymnasieuppsatser

Innehåll

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Disposition	3
2. Tidigare forskning	3
2.1 Fundament	4
2.2 Meningslängd	6
2.3 Substantiv, adjektiv och verb	8
2.3.1 <i>Substantiv</i>	8
2.3.2 <i>Adjektiv</i>	9
2.3.3 <i>Verb</i>	9
3. Material och metod	10
3.1 <i>De nationella proven</i>	11
3.2 Material	12
3.3 Metod och avgränsningar	13
3.3.1 Fundament	14
3.3.2 Meningslängd	15
3.3.3 Substantiv, adjektiv och verb	15
3.3.3.1 <i>Substantiv</i>	15
3.3.3.2 <i>Adjektiv</i>	16
3.3.3.3 <i>Verb</i>	17
4. Resultat	17
4.1 Resultat fundament	18
4.2 Resultat meningslängd	21
4.3 Resultat substantiv, adjektiv och verb	24
4.3.1 <i>Resultat substantiv</i>	24
4.3.2 <i>Resultat adjektiv</i>	27
4.3.3 <i>Resultat verb</i>	28
4.4 Sammanfattning av resultaten	30
5. Sammanfattning och diskussion	31
5.1 Fundament	32
5.2 Meningslängd	33
5.3 Substantiv, adjektiv och verb	34
5.4 Avslutande diskussion	35
Litteraturförteckning	37

Bilagor

- Bilaga 1. Fundament i gymnasieelevers uppsatser
- Bilaga 2. Meningslängd per poängsteg
- Bilaga 3. Procentandel substantiv och adjektiv i elevernas texter
- Bilaga 4. Procentandel verb indelade i olika kategorier i elevernas texter

Figurer och tabeller

Figurer

- Figur 1. Schema för ordföljden i en påståendesats enligt V2-regeln (Hultman, 2003:292) 5

Tabeller

- Tabell 1. ”Meningslängd i genomsnittligt antal ord/mening för flickor resp. pojkar 1987 och 1996 i år 9”, Olevard (2002:92) 7
- Tabell 2. Genomsnittlig längd på de grafiska meningarna (Hultman & Westman, 1977:223)..... 7
- Tabell 3. Antal löpord i de undersökta uppsatserna..... 13
- Tabell 4. Fundament – antal ord, meningar och snittlängd..... 18
- Tabell 5. Procentandel ettords- tvåords- samt flerordsfundament..... 18
- Tabell 6. Typ av fundament för flickor respektive pojkar. 19
- Tabell 7. Antal ord i fundament i relation till kön och betyg. 19
- Tabell 8. Typ av fundament jämfört med betyg och kön. 20
- Tabell 9. Procentandel adverbial i fundament jämfört med betyg och kön..... 21
- Tabell 10. Antal ord och meningar i pojkars och flickors uppsatser i genomsnitt..... 21
- Tabell 11. Antalet ord, grafiska meningar (GM) och ord per grafisk mening indelat i bokstavs-betyg för respektive kön..... 22
- Tabell 12. Andelen substantiv hos pojkars och flickors texter 24
- Tabell 13. Andel egennamn, pojkar och flickor i relation till betyg räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv.. 25
- Tabell 14. Andelen verbalsubstantiv, pojkar och flickor i relation till betyg räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv. 26
- Tabell 15. Andelen övriga substantiv, pojkar och flickor, räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv. 26

Tabell 16. Fördelning av adjektiv i uppsatserna i relation till kön och betyg.....	27
Tabell 17. Adjektivets funktion i satsen i förhållande till kön och betyg, räknat i genomsnittligt antal adjektiv per funktion och betyg.	28
Tabell 18. Andelen verb i pojkars och flickors uppsatser i relation till betyg.....	29
Tabell 19. Andel finita verb.....	29
Tabell 20. Procentuell fördelningen av tempusformer för pojkar och flickor i relation till betyg.....	30

1. Inledning

Elever har i alla år, oavsett ålder, skrivit olika sorters texter och uppsatser i skolan för att sedan få dem bedömda av sina lärare. Vissa skriver av ren lust medan andra upplever det som ett tvång och som något plågsamt. De allra första berättelserna består kanske av en bild med en liten text bestående av subjekt och predikat. Senare utvidgas texten allt mer - eleven lägger till beskrivningar och använder synonymer och mer precisa verb. Meningarna blir längre och texterna blir utförligare. I takt med skrivförmågans förbättring, ökar andelen substantiv, adjektiv och betydelsebärande verb i texterna (Pettersson, 1989:168). Texterna blir alltmer koncentrerade och innehållsrika.

Eleverna skriver fria berättelser, noveller, deckare, nyhetsartiklar, krönikor, insändare, debattartiklar, dikter och flera andra sorters texter. Vad är det då som gör att en uppsats bedöms vara bättre och får ett högre betyg än en annan? Det allra viktigaste är kanske innehållet och det som eleven vill förmedla, men hur det förmedlas är också viktigt. Ett intressant och spännande innehåll i en text kan förstöras av osäker språkhantering, som t.ex. felaktigheter i meningsbyggnad, syftningsfel eller brist på variation. En text med oengagerat innehåll kan däremot lyftas något genom säker användning av det skrivna svenska språket. Eva Östlundh-Stjärnegård (2002a:53) har i en enkätundersökning bland gymnasielärare sett att det som de anser vara viktigast vid bedömning av elevtexter är helheten. Detta gäller särskilt vid gränsdragningen mellan betygen IG och G. Andra viktiga aspekter enligt enkäten är relevant innehåll, hur väl eleven följt instruktionen, röd tråd och meningsbyggnad. Helhetsbedömningen omfattar såväl innehåll som språk men även de nyss nämnda aspekterna.

Läroplanen för den frivilliga skolformen, Lpf94, säger att det är skolans ansvar att eleverna

kan uttrycka sig i tal och skrift så väl att elevens språk fungerar i samhälls-, yrkes- och vardagslivet och för fortsatta studier

Kursplanen för Svenska B, SV1202, den kurs varifrån undersökningsmaterialet i denna uppsats hämtats, har som ett av målen att eleven skall utveckla sitt skrivande. Eleven skall vid avslutad kurs:

kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga och anpassade till målgrupp och syfte

Skolverket skriver också att två mål för ämnet svenska på gymnasiet är att eleven utvecklar en språklig säkerhet i både tal och skrift och att de skall bredda sin stilistiska förmåga. När eleverna lämnar gymnasiet skall de bemästra skriftspråket så pass att de klarar skrivandet i olika situationer i livet såväl privat, i vidare studier som på arbetsplatsen.

1.1 Syfte och frågeställningar

I föreliggande uppsats har jag undersökt tre sidor av det skrivna språket och jämfört huruvida det skiljer mellan pojkar och flickor samt i relation till det betyg eleven fått för sin uppsats. Jag har tittat på hur eleverna inleder meningarna i sina texter, hur långa meningarna är och vilken ordklass av substantiv, verb och adjektiv som är vanligast. Mina frågeställningar är som följer:

- Varierar flickor sina fundament mer än vad pojkar gör och vilken är skillnaden mellan en uppsats som fått ett högre betyg jämfört med en som fått ett lägre betyg? Använder pojkar mer subjekt än olika adverbial i fundamenten? Är flickors fundament tyngre än pojkars?
- Är pojkarnas genomsnittliga meningslängd längre än flickornas? Hultman & Westman (1977) har visat att så är fallet men att skillnaden inte är så stor. Däremot har textlängden stark korrelation till betyget. Är det skillnad på meningslängden, d.v.s. är meningarna längre hos en uppsats med högre betyg än en med lägre?
- Flickor har en mer verbal och pratig stil jämfört med pojkars nominala stil enligt Hultman & Westman (1977). Är det någon skillnad mellan andelen substantiv, verb och adjektiv i uppsatserna? Använder pojkarna fler adjektiv och substantiv i

sina texter och flickorna mer verb? Är det någon skillnad i andelen av de tre ordklasserna i en högre betygsatt uppsats än en med lägre betyg?

De tre olika undersökningsområdena kommer således att ställas i relation till erhållet betyg och kön.

1.2 Disposition

Efter denna inledande avdelning av uppsatsen, presenteras tidigare forskning i kapitel 2. Där går jag igenom forskningsläget vad gäller fundament, meningslängd samt de tre ordklasserna subjekt, adjektiv och verb. Genomgången tar upp dessa språkliga aspekter i relation till kön och det betyg uppsatsen erhållit i den mån detta är gjort. Nästföljande kapitel 3, lägger fram en presentation av materialet som undersökningen bygger på samt vilken metod som använts och vilka avgränsningar som gjorts. Resultaten av de undersökningar som förevarit denna uppsats redovisas i kapitel 4. Också här sker detta i relation till huruvida det är någon skillnad mellan pojkar och flickors skrivande och hur de språkliga aspekterna avspeglas i det erhållna betyget. En sammanfattning och en diskussion kring resultaten förs i kapitel 5. Slutligen återfinns litteraturförteckning och bilagor.

2. Tidigare forskning

Helheten av en text är det som lärare bedömer vara viktigast enligt Östlund-Stjärnegårdh (2002a:53), som har forskat kring gymnasie-elevs skrivande och hur lärare bedömer. Lärarna granskar texten och ser om den har ett relevant innehåll. När det gäller de nationella proven i svenska ser de även ifall eleven har följt anvisningarna och håller sig till ämnet. Förutom det rent innehållsmässiga, ingår flera olika språkliga aspekter i helheten. Östlund-Stjärnegårdh (2002a:54) pekar dessutom ut meningsbyggnad som ett viktigt kriterium vid bedömning. I begreppet meningsbyggnad är fundamentet en del som kan varieras på många olika sätt och bristen på variation kan ses som ett tecken på torftigare språk.

Textmängden, d.v.s. antalet löpord, har i undersökningar visat sig ha stor betydelse för vilket betyg uppsatsen får. Ju längre en uppsats är, desto högre betyg erhåller den. Detta gäller dock enbart upp till betygsgrupp 4 enligt den relativa betygsskalan, för att sedan sjunka vid högsta betygsgraden 5 (Hultman & Westman, 1977:52–53). Författarna har även jämfört meningslängden i gymnasistuppsatserna (1977:223) och kommit fram till att de uppsatser som fått högsta betyg också har flest antal ord per mening. När det gäller de övriga betygsgraderna verkar det inte spela någon roll. Nämda undersökning har inte undersökt ifall det föreligger någon skillnad mellan flickors och pojkars meningslängd. Ett tredje undersökningsområde i min uppsats är en beräkning av ordklasserna substantiv, adjektiv och verb för att analysera pojkars och flickors användning av dem i sina texter och om det utgör någon skillnad för betyget de erhållit för sina uppsatser. Hultman & Westman (1977:87–89) hävdar att texter med stegrande andel substantiv och adjektiv bedöms som bättre än uppsatser med hög andel verb. Pojkar har en mer nominal stil innehållande substantiv och adjektiv vilket således borde rendera ett högre betyg än flickornas mer verbala stil. Hultman hävdar dock (1980:22) att flickor får bättre betalt för sina texter än pojkar, och har ett medelbetyg enligt den relativa betygsskalan på 3,2 mot pojkarnas 2,8. Genomsnittsbetyget i min undersökning, räknat i det poängsystem som används i de nationella proven, är 5,55 för flickor och 5,45 för pojkar, alltså en liten betygsskillnad mellan könen till flickornas förmån. Hultman menar också att pojkarnas nominala stil förbereder dem bättre för det offentliga livets språkbruk än vad flickornas verbala och talspråkliga stil gör. Emellertid verkar skolan uppmuntra flickornas sätt att skriva.

Den litteratur som hänvisas mest till och som mina undersökningar i flera fall anknyts till är Hultmans & Westmans bok *Gymnasistsvenska* (1977). Den kan tyckas vara gammal, men är fortfarande en bok som refereras till flitigt av språkforskare. Boken är ”*en studie av språk i funktion*” (1977:5) och presenterar resultaten av undersökningar inom områdena ord, ordklasser, syntax och grafiska förhållanden.

2.1 Fundament

Fundamentet är det led i en sats som kommer före det finita verbet. I vanliga påståendesatser står det finita verbet på andra plats efter fundamentet, vilket brukar kallas V2-regeln (Hultman, 2003:291). I följande schema visas mönstret för en påståendesats enligt V2-regeln:

Inledare	Mittfält	Slutfält					
Fundament	Finit verb	Subjekt	Satsadvl	Infinit verb	Partikel- advl	Objekt Eg. subjekt Predikativ Objektliknande advl	Övrigt advl

Figur 1. Schema för ordföljden i en påståendesats enligt V2-regeln (Hultman, 2003:292)

Subjektet fungerar ofta som fundament, men när det inte gör det har det sin plats efter det finita verbet i mittfältet. Alla led i schemat ovan måste inte vara fyllda, men den maximalt utbyggda satsen innehåller dessa led. Ja- och nej-frågor, som inleds med ett finit verb, avviker från V2-regeln och saknar följaktligen fundament. Detsamma gäller även uppmaningssatser som inleds med imperativform av verbet.

En aspekt av bedömningen av elevtexter, kan vara hur eleven väljer att inleda meningarna i sin text. Om många meningar inleds med t.ex. det personliga pronomenet *jag* som subjekt, blir texten upprepande. Variation gör att texten får ett språkligt flyt (Palmér & Östlund-Stjärnegårdh, 2005:143). Skickliga skribenter växlar inledande satsdel genom att t.ex. lyfta fram viktig information till fundamentet. Förvånande nog visar Hultman & Westman (1977:212f) att subjektet är det vanligaste satsledet på fundamentplats och att ju högre betyg en uppsats har, desto större andel subjekt som meningsinledning. Östlundh-Stjärnegård (2002b:140) hävdar att flickor har färre subjektsfundament än pojkar, och att de dessutom har längre fundament. De lägre bedömda uppsatserna i Hultmans & Westmans undersökning har fler adverbial som fundament. Detta förklaras genom att formellt skriftspråk tenderar att ha en hög andel subjektsfundament.

Olika former av korta tidsadverbial, som t.ex. *då*, *idag*, *nu*, utmärker de lågt bedömda uppsatsernas fundament (Hultman & Westman 1977:213). Tidsadverbialen i de högre bedömda uppsatserna har en exaktare innebörd än det hypotetiska resonemang som ofta handlar om en tänkt framtid i de lägre bedömda uppsatserna. Även fundament bestående av villkorssatser är ett karakteristiskt stildrag bland de lägre betygen.

Texter med korta fundament, oftast enbart ett ord, innebär att texten är högertyngd vilket är tecken på talspråksnära stil (Norberg Brorsson, 2007:103). Eftersom flickor, enligt Hultman & Westman (1977:72) har en mer pratig stil, bör de även ha kortare fundament än pojkar. Östlundh-Stjärnegård (2002b:140) har dock i sin undersökning kommit

fram till att flickor har färre ettordsfundament, 49 %, jämfört med pojkarnas 65 %. Norberg Brorsson (2007:156) hävdar att två eller fler ord i fundamentet tyder på en mer avancerad text. Hultman & Westman (1977:210f) visar att den gymnasist uppsats i undersökningen som fått lägst betyg, hade 65 % ettordsfundament och ett genomsnitt på 2,6 ord per fundament. Anledningen till att det genomsnittliga fundamentet ändå blev så pass långt, beror främst på ett par långa fundament i uppsatsen. Den uppsats, å andra sidan, som fått högst betyg, hade 43 % ettordsfundament och ett genomsnitt på 3,1 ord per fundament. Generellt sett är dock fundamenten kortare vid högre betyg än lägre (ibid:216) vilket beror på att de lägre skattade uppsatsernas fundament ofta är hela satser, vilka innehåller fler ord. När det gäller subjekten har uppsatser med högre betyg längre fundament eftersom dessa elever oftare har utbyggda nominalfraser.

2.2 Meningslängd

Textlängden i en uppsats har enligt Hultman och Westman (1977:54) en stark korrelation till det erhållna betyget. Antalet ord per text stiger kraftigt upp till betyg 4 enligt det gamla betygssystemet, för att därefter sjunka något i betyg 5. För de lägre betygsgraderna betyder textlängden mer än för de högre betygen (Nyström & Ohlsson, 2002:41). Det har också visat sig att flickor genomsnittligt skriver längre texter än vad pojkar gör (Olevar, 2002:87). Men längden på en text säger inte mycket om kvaliteten på texten. Ordmedellängden kan tyda på att den skrivna texten är mer varierad och innehållsrik. Enligt Olevar (2002:91) har pojkar något längre ordmedellängd jämfört med flickor, men menar samtidigt att det inte alltid är ett tecken på hög ordvariation.

När det gäller meningslängden visar Olevar (2002:92) att pojkar skriver något längre meningar än vad flickor gör, vilket illustreras i tabell 1. Detta styrks av Östlundh-Stjärnegård (2002b:83) som i sin undersökning kommit fram till att pojkar skriver i snitt 16,3 ord per grafisk mening (borträknat en uppsats med hela 90,6 ord/mening) och flickor skriver i snitt 15,4 ord per grafisk mening. Detta beror till viss del på att flickor har en mer verbal stil som drar ner meningslängden, men å andra sidan tenderar flickorna att ha en pratig stil som istället kan öka längden.

Tabell 1. ”Meningslängd i genomsnittligt antal ord/mening för flickor resp. pojkar 1987 och 1996 i år 9”, Olevard (2002:92)

	F87	P87	F96	P96	Totalt 87	Totalt 96
Ord/mening	10,80	12,80	10,95	12,22	11,60	11,40

Hultman & Westman (1977:223) har jämfört längden på gymnasisternas grafiska meningar med andra genrer och påvisar att endast debatttexter har fler ord per grafisk mening, 19,01. Bruksprosa och läroböcker har en genomsnittlig meningslängd på 14,42 respektive 14,50, alltså kortare grafiska meningar än vad gymnasisterna har.

Josephson, Melin och Oliv (1990:33) menar att meningslängden inte säger något om kvaliteten på språket. Generellt brukar man säga att korta meningar är tecken på ett enkelt språk. Men långa meningar kan bero på många samordnade ord, fraser och satser även om reglerna för skiljetecken följs. Vidare kan det bero på att flera bisatser hängs på mot slutet av meningen eller på grund av satsradning. Skickliga skribenter varierar mellan korta och långa meningar i sina texter.

Hultman & Westmans undersökning (1977:223) visar att de uppsatser som fått högst betyg också har de längsta grafiska meningarna, se tabell 2 nedan. Bland de övriga betygen spelar meningslängden ingen större roll. I nämnda undersökning har uppsatserna delats in efter det relativa betygssystem som då rädde, från lägsta betyg 1 till högsta betyg 5.

Tabell 2. Genomsnittlig längd på de grafiska meningarna (Hultman & Westman, 1977:223).

Textgrupp	Ord/grafisk mening Medelvärde	Lägsta – högsta Medeltal ord/GM
Betyg 1	16,46	13,09 – 19,37
Betyg 2	17,07	12,23 – 24,37
Betyg 3	16,34	10,25 – 23,10
Betyg 4	17,15	12,21 – 31,37
Betyg 5	18,35	14,47 – 25,21
Gymnasisterna	16,80	10,25 – 31,37

Pettersson (1989:173) hävdar att en persons ordförråd hänger ihop med meningslängden i texter. Ju äldre en person blir, ju större ordförråd personen fått. Då kan begrepp som tidigare angetts i ett antal

sammansatta ord betecknas med ett kortare ord, t.ex. *läderfodral för pistol*→*hölster*, *förse med frimärke*→*frankera*. Detta innebär dels att meningslängden minskar eftersom språket blir mer effektivt, och dels att ordlängden minskar i och med sammansättningar.

2.3 Substantiv, adjektiv och verb

I och med att skrivförmågan ökar hos barn och ungdomar, ökar också andelen substantiv, adjektiv och betydelserika verb hävdar Pettersson (1989:168-169). Detta sker på bekostnad av formord som artiklar, pronomen, konjunktioner, hjälpverb och enkla adverb. Hultman & Westman (1977:89) hävdar att pojkar har en mer nominal stil och använder fler substantiv och adjektiv än flickorna, men att flickornas verbala stil istället brukar fler verb än pojkarna.

2.3.1 Substantiv

Pojkars användning av substantiv kan ses i en tydlig relation till betyg enligt Hultman & Westman (1977:106). Ju högre betyg, desto högre andel substantiv har också brukats. Denna relation ses inte i flickornas uppsatser. Enligt *Svenska Akademiens språklära* (Hultman, 2003:44) påvisar en stor andel substantiv i texter ett koncentrerat och informationsrikt skriftspråk, vilket då skulle vara att föredra.

Hultman & Westman (1977:107ff) delar in undersökningens substantiv i fyra grupper: egennamn, adjektivsubstantiv, verbalsubstantiv och övriga substantiv. Egennamn består av personnamn och andra egennamn. De uppsatserna med lägst betyg har minst andel egennamn och betyget stiger i takt med användandet av egennamn. Hultman & Westman förklarar fenomenet med att det ingått i uppgiften att referera till textmaterialet i provhäftet. Pojkarna med lägsta betyg använde färre egennamn än flickorna med lägsta betyg.

Adjektivsubstantiv är substantiv med suffixen *-het* eller *-itet*, som t.ex. *skönhet*, *raritet*. Liksom för egennamnen är adjektivsubstantiven utmärkande för högre betyg. Det är också utmärkande för flickors skrivande men, förutom vid högsta betyg, ligger användningen på en ganska jämn nivå. Adjektivsubstantiven är inte särskilt frekventa i Hultmans & Westmans undersökningsmaterial.

Verbalsubstantiv innehåller en verbstam samt något av suffixen *-an*, *-ande/-ende*, *-ing/-ning*, *-else*, *-tion*. Exempel på verbalsubstantiv är *tävlan*, *springande*, *simning*, *förstörelse*, *transpiration*. I Hultmans &

Westmans undersökningsmaterial visas stor skillnad i andelen verbalsubstantiv både när det gäller kön och betyg. Högre andel ger högre betyg hos pojkarna. Flickorna uppvisar inte detta samband. Däremot är det tydlig skillnad mellan pojkars och flickors användning, där pojkarna påvisar en högre andel verbalsubstantiv.

Den sista gruppen, kallad övriga substantiv, innehåller de substantiv som inte faller inom någon av de övriga tre grupperna. Dessa substantiv består av 75 % - 88 % av alla substantiv i Hultmans & Westmans undersökning. Det finns dessutom en koppling till betyget då störst andel övriga substantiv gett lägst betyg och lägst andel gett högsta betyg.

Hultman & Westman urskiljer dessutom en liten grupp metasubstantiv, en grupp som är för liten för att presenteras i tabellerna. Författarna ger exemplet *älska* i meningen *älska är ett slitet ord* (1977:107).

2.3.2 Adjektiv

Hultman (2003:76) uppger att adjektiven utgör mellan 5 och 10 % av de löpande orden i en text. Adjektiven fungerar som attribut till substantiv, predikativ eller som adverbial. I *Svenska Akademiens språklära* (Hultman 2003:77) klassificeras de adjektiv med neutrumsuffixet *-t* och som fungerar som adverbial i satsen, som adjektiv och inte som adverb, vilket kan ske i andra grammatikor. Samma mönster kommer således att användas i denna uppsats.

I Hultmans & Westmans undersökning (1977:126) uppvisar pojkarna en jämn ökning av adjektivanvändningen i förhållande till det erhållna betyget. Flickorna däremot uppvisar inte ett sådant samband. Skillnaden mellan flickors och pojkars användning av adjektiv är inte signifikant förutom vid högsta betyg, då pojkarna uppvisar en betydande större andel adjektiv än flickorna.

2.3.3 Verb

Användandet av verb i Hultmans & Westmans gymnasistmaterial (1977:145ff.) visar sig vara ett utmärkande drag för flickor och för uppsatser som skattats lägre på betygsskalan. Författarna åtskiljer hjälpverb och huvudverb. Som hjälpverb betraktas följande verb:

bli, få, göra, ha, komma (att), måste, kunna, skola, vara, vilja

Vissa hjälpverb kan ibland fungera som huvudverb och vice versa, vilket trots allt medför en utjämning av resultatberäkningen.

De tre hjälpverben *vara*, *måste* och *skola* tyder på ett enkelt språk (ibid:150) och drar ner betyget. Hultman & Westman tolkar resultatet som att dessa verb är tomma och innehållslösa och att en större nyansering och precision eftersträvas. Huvudverben däremot visar inte något negativt samband med betyget.

Elevernas användning av finita och infinita verbformer har också undersökts (ibid:151). Presens, preteritum och imperativ hör till de finita verbformerna och infinitiv och supinum är infinita verbformer. Användningen av en stor andel finita verb räknas som en talspråkighet. Hultman & Westman fann att de högst betygsatta uppsatserna också var mest talspråkliga när det gäller denna verbform, d.v.s. de har lägst andel infinitiver medan de lägst skattade texterna har högst andel. Flickorna använder något fler infinitiver av huvudverb än pojkarna. Mellanbetygen uppvisar inget tydligt mönster. Att uppsatserna med de lägsta betygen har så stor andel infinitiver förklaras genom att dessa elever använder hjälpverben *skola*, *kunna* och *måste* i stor omfattning (ibid:152). Vidare menar författarna att lågbetygarna intar en mer subjektiv stil än högbetygarnas objektivitet, där subjektiviteten i språket markeras genom användandet av hjälpverb.

Passiva verbformer räknas som ett av de mest typiska skriftspråkdragen och gymnasieeleverna i Hultmans & Westmans undersökning (1977:15f) har högre andel passiva former i takt med att betyget ökar. Skillnaden mellan pojkar och flickor är också markant, där pojkarna utmärker sig genom fler passivformer än flickorna. De flesta av gymnasisternas passivformer, 90 %, saknar agent och används ofta för att slippa satser med det innehållslösa subjektet *man*.

3. Material och metod

I följande kapitel beskrivs till att börja med uppsatsdelen i de nationella proven för kursen Svenska B. Därefter redovisas vilket material som använts i denna undersökning. Slutligen diskuteras metoden samt de avgränsningar i undersökningarna som görs och problem som uppkommit.

3.1 De nationella proven

När den nya läroplanen både för grundskolan och gymnasiet, Lpo94 och Lpf94, infördes, förändrades betygssystemet från den relativa betygsskalan till den nuvarande som är mål- och kriteriestyrd. Samtidigt infördes ett nytt nationellt provsystem. Skolverket uppger följande som det huvudsakliga syftet med de nationella proven:

- *stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning*
- *ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapsmålen nås på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå.*

De nationella proven bidrar också till

- *att konkretisera kursplanernas mål och betygskriterier*
  - *en ökad måluppfyllelse för eleverna.*
- (www.skolverket.se/sb/d/2852)

På gymnasiet hålls de nationella proven i svenska i kursen Svenska B och består av två delar, dels ett muntligt prov och dels en skrivuppgift. Till skrivuppgiften hör ett texthäfte som eleverna får tillgång till fem till sex veckor innan själva provdagen och som de kan arbeta med både i skolan och hemma. Det texthäfte som ligger till grund för de uppsatserna som undersökts i detta arbete, består av sjutton olika texter av varierande slag och längd, allt från dikter till debattinlägg och utdrag ur romaner. Häftet är också illustrerat med femton olika bilder; målningar, foton, affischer och diagram.

På provdagen får eleverna ett provhäfte med olika uppgifter att välja mellan. Höstterminen 2008 fanns nio stycken uppgifter som är kopplade till olika texter och genrer. Temat och rubriken för provet höstterminen 2008 är *Intryck och avtryck*. Av de tjugotvå uppsatserna av gymnasieelever i denna undersökning, har nio stycken skrivit en krönika med rubriken *Så formas ett människoliv!* Sex stycken har skrivit ett inlägg i en dagstidningsbilaga och tre stycken ett inlägg i anslutning till ett radioprogram i P3. En debattartikel har två pojkar valt att skriva. En flicka valde att skriva en essä och en pojke skrev ett reportage genom att använda sig av ett romanutdrag. Av de nio uppsatsämnena har eleverna alltså valt sex olika ämnen.

I bedömningen av gymnasieelevernas texter görs först och främst en helhetsbedömning. Sedan bedöms även innehåll och textanvändning, disposition och sammanhang samt språk och stil. För betyget G innebär

språk och stil att språket är anpassat till skrivsituationen och så tydligt att läsarens förståelse av texten inte hindras, vilket innebär att eleven måste behärska grundläggande regler för språkriktighet (Uppsala universitet). För VG och MVG måste eleven uppvisa allt större stilistisk säkerhet och variation.

3.2 Material

Undersökningsmaterialet i förevarande uppsats består av 22 uppsatser skrivna av gymnasieelever på kursen Svenska B i november 2008. Elva av uppsatserna är skrivna av pojkar och följaktligen är elva skrivna av flickor. Eleverna gick hösten 2008 sitt tredje och sista år på samhällsprogrammet på en gymnasieskola i en medelstor kommun i Västsverige. Jag valde detta program eftersom jag ville undersöka uppsatser skrivna av elever som förmodas vara relativt studiemotiverade samt att samhällsprogrammet är förhållandevis jämt fördelat mellan könen. Valet av ett program med studiemotiverade elever berodde på att jag ville undersöka uppsatser skrivna av någorlunda skickliga skribenter, vilket jag trodde jag skulle finna på detta program.

Eleverna i denna klass var dock inte alldeles jämt fördelade könsmässigt. De bestod av elva pojkar och nitton flickor, varför jag var tvungen att utesluta åtta flickuppsatser. Detta skedde genom att jag tog bort varannan eller var tredje uppsats, men inte de uppsatserna med lägst respektive högst betyg eftersom de är intressanta med tanke på mitt syfte att relatera resultatet av den språkliga undersökningen till betygssättningen. Uppsatserna avidentifierades och märktes därefter med P för pojkar och F för flickor och ett löpnummer från ett till elva åtföljt av betyget uppsatsen erhållit, ex. P1-4, P2-7, F1-7, F2-5. Detta är uppsatsernas identitet i förevarande undersökning.

Uppsatserna skrevs in i ordbehandlingsprogram på dator för att lättare kunna räkna antal ord per uppsats med hjälp av funktionen *räkna ord*. Då separerades även fundamenten från sina meningar för att förenkla den delen av undersökningen. Hultman & Westman (1977:47) skiljer mellan löpord och lexikonord, där det förra räknar varje ord i texten. Så har orden räknats även i denna uppsats, undantaget rubrik och längre citat.

Tabell 3. Antal löpord i de undersökta uppsatserna.

	Sammanlagt antal ord	Genomsnitt antal ord/uppsats
Pojkar	7.660	696,4
Flickor	7.775	706,8
Summa	15.435	701,6

Tabell 3 visar det sammanlagda antalet löpord i de uppsatser som ingår i detta arbete. Rubriker och längre citat är inte medräknade i varken tabell 3 eller i den fortsatta undersökningen.

3.3 Metod och avgränsningar

Syftet för denna uppsats bygger till största delen på att finna och genom räkneoperationer påvisa eventuella statistiska skillnader mellan den undersökta språkliga aspekten ställt i relation till kön och betyg. Tre undersökningsområden analyseras på detta vis, nämligen meningslängd, fundament samt ordklasserna substantiv, adjektiv och verb. Lagerholm (2005:29) menar att genom en sådan kvantitativ metod är det möjligt att jämföra resultaten och fokusera på det genomsnittliga. Resultaten jämförs både ur genusperspektiv och ställt i relation till det erhållna betyget. Tack vare detta angreppssätt är det sedan möjligt att jämföra med de resultat som framkommit i annan forskning.

I en kvantitativ undersökning ses resultaten ur ett brett perspektiv, jämfört med den kvalitativa metodens fördjupade bild (ibid, 2005:29). Den kvantitativa metoden utesluter dock inte helt den kvalitativa. Vissa något mer djupgående nerslag sker för att närmare utröna de eventuella skillnader som konstateras, men denna uppsats gör inte gällande att kombinera dessa två metoder.

Skrivuppgiften i de nationella proven i kursen Svenska B består av flera olika genrer, exempelvis inlägg, debattinlägg, krönika, essä och reportage. Olika genrer kan kräva olika typer av språk, men i föreliggande uppsats görs ingen analys av de olika undersökningsområdena i förhållande till genre. I det slutliga diskussionsavsnittet förs dock en liten diskussion kring eventuella språkliga skillnader i relation till genretyp.

I de följande avsnitten i det här kapitlet tar jag upp avgränsningar som gjorts i undersökningarna samt problem som jag stött på i materialet.

3.3.1 Fundament

Vid analysen av fundamenten har jag valt att analysera de fundament som inleder den syntaktiska meningen. Jag skulle även ha kunna valt att dela in meningarna i makrosyntagmer och analysera fundamentet till varje sådan, men mitt syfte har varit att undersöka hur elever inleder sina meningar.

Fundamenten har delats in i kategorier utefter sin funktion i satsen. Varje meningsinledning kan bestå av flera satsled som räknas vart och ett för sig. Exempelvis kan en mening inledas med ett tidsadverbial följt av subjekt som i exempel (1),

(1) När jag fick i uppdrag att skriva en krönika [...] (P1-4)

Ordklasserna interjektioner och konjunktioner inleder i vissa fall meningarna men eftersom de inte har någon funktion i satsen, faller de utanför själva beräkningen av fundament, som i exempel (2) där interjektionen *ja* är fungerar som ett svar på elevens egna retoriska fråga.

(2) Ja, detta kan för somliga tyckas självklart i dagens samhälle? (F4-4)

Meningsfragment har lyfts bort ur analysen eftersom den meningen saknar finit verb och/eller subjekt.

(3) Hur glad jag är för att mina föräldrar lärde mig hur viktigt det är att visa att man älskar varandra och att visa sina känslor. (F8-5)

(4) Så som Johnny Höglin från en avhoppares berättelse som stod i Metro den 11 december 2006. (F9-6)

Även ja- och nej-frågesatser samt några få uppmaningssatser räknas bort ur undersökningen eftersom de saknar fundament då de inleds med det finita verbet. Uppsatsen F4-4 består av 34 meningar, varav sju består av just frågesatser, vilket illustreras i exemplen (5) och (6).

(5) Skall det behöva vara så här? (F4-4)

(6) Är det ett sådant samhälle vi vill leva i och låta våra barn växa upp i? (F4-4)

3.3.2 Meningslängd

Med mening i föreliggande uppsats, menas en grafisk mening, d.v.s. en mening som inleds med versal och avslutas med skiljetecken. De flesta meningarna är syntaktiska meningar bestående av en eller flera makrosyntagmer, men det finns även en del meningar utan subjekt eller finit verb. I några få fall har eleven glömt att sätta ut skiljetecken men skrivit versal, vilket jag tolkat som att eleven påbörjat en ny mening. Vid ett tillfälle har en elev satt ut punkt när meningen ur grammatisk synpunkt hänger ihop med den efterkommande som i exempel (7). Här har jag valt att tolka meningen som en enda.

(7) När jag fick i uppdrag att skriva en krönika för tidningen livslust i ämnet "Så formas en människoliv. Började jag fundera över följande två frågor: (P1-4)

Några av eleverna har citerat text ur provhäftet och de citaten har jag lyft ur undersökningen eftersom de inte visar elevernas egen produktion. En flicka, F6-7, har cirka 27 % citat i sin text, av 879 ord är 235 ord citat. Ingen av de andra eleverna kommer upp i tillnärmelsevis lika hög andel citat, men när citaten överstiger en mening tas de ur beräkningen. Rubriken på uppsatserna har också lyfts ut ur undersökningens alla delar.

3.3.3 Substantiv, adjektiv och verb

Syftet med att räkna de tre ordklasserna substantiv, adjektiv och verb i gymnasieelevernas texter var att se om pojkar använde fler adjektiv och substantiv i sina texter medan flickorna använde större andel verb. En nominal stil brukar belönas med högre betyg eftersom den är mer skriftspråklig enligt Hultman & Westman (1977:106). Flickor med lägre betyg bör i sådana fall ha en högre andel verb än pojkar med högre betyg.

3.3.3.1 Substantiv

När det gäller substantiven delades de, i likhet med Hultmans & Westmans undersökning (1977:107ff), in i fyra grupper, nämligen egennamn, adjektivsubstantiv, verbalsubstantiv samt den stora gruppen

av övriga substantiv. Denna indelning gjordes för att kunna jämföra resultaten.

Vid beräkandet av alla ordklasserna i denna undersökning, har bortsetts från citat som är längre än ett par ord, eftersom det kan störa resultatet. Detta gäller särskilt uppsats F6-7, som innehåller en stor andel citat.

3.3.3.2 Adjektiv

Ordklassen adjektiv kan fungera som attribut till substantiv, som predikativ eller adverbial. I takt med att substantiven ökar i en text bör alltså andelen adjektiv också öka. I enlighet med Hultman (2003:77) räknas även de adjektiv som fungerar som adverbial i satsen som tillhörande adjektiv. Exempel (8) och (9) nedan visar hur adjektiv som attribut kan gestaltas i elevtexterna, exempel (10) och (11) hur predikativen kan användas i texterna. I beräkningen har både subjektiv och objektiv predikativ räknats ihop.

(8) I en kär barnfilm sjunger Emils förebild, den snälle drängen Alfred om att när[...] (P10-4)

(9) Förmodligen var det en lätt utväg och en snabb lösning på att få ett viktigt behov att [...] (F4-4)

(10) Ryggraden var bruten och flera revben, en bit av örat var bortslitet och ansiktet var ogenkännerligt (oigenkännligt) [...] (P9-2)

(11) Hur många flickors dröm om att vara smal, snygg och framgångsrik krossas inte? (F1-7)

I en satslösning skulle adjektiven i exempel (12) och (13) räknas som adverbial, men i enlighet med Hultman (2003:77), faller de in i ordklassen adjektiv.

(12) [...] där glaciärerna i Anderna har minskat så kraftigt att vattenförsörjningen [...] (P2-7)

(13) En person som bor på Hammarkullen i Angered påverkas väldigt mycket av att den lever fattigt. (F9-6)

I uppsats F6-7, som innehåller en knapp tredjedel citat, har citaten räknats bort ur själva ordberäkningen för att inte störa resultatet. Flera andra uppsatser innehåller kortare citat, men de har räknats in i resultatet eftersom det är en sådan liten del och, trots allt, ett val som den enskilde eleven gjort.

3.3.3.3 Verb

I samstämmighet med Hultmans & Westmans verbräkning (1977:145) har även i föreliggande undersökning skiljts mellan huvudverb och hjälpverb för att kunna jämföra resultaten. Som hjälpverb räknades *bli, få, göra, ha komma, måste, kunna, skola, vara* samt *vilja*. Även i de fall där dessa hjälpverb har fungerat som huvudverb har de räknats som tillhörande kategorin hjälpverb. Hultman & Westman menar att det å andra sidan finns huvudverb som ibland fungerar som hjälpverb och att det bör jämnas ut sig någorlunda.

Verben har i denna undersökning räknats var och ett för sig och ingen hänsyn har tagits till verbfraser. Således består följande mening (14) av fem verb:

(14) Men traditionen går så djupt att få skulle kunna sluta fira den. (F3-9)

I ett fåtal fall har jag tolkat verb såsom felskrivning, t.ex. i följande exempel (15) där verbet ser ut som en infinitiv men där jag menar att eleven missat att sätta ut preteritumändelsen *-de*. Detta verb har därmed räknats som ett preteritum.

(15) När Johnny kommit upp i tonåren träffa han en skinhead och de började umgås med andra likasinnade. (P1-4)

4. Resultat

Resultaten av de olika undersökningarna presenteras i denna del av uppsatsen. I varje underrubrik återfinns resultaten från respektive undersökningsområde. En diskussion kring resultaten förs i kapitel 5. Bilagor 1-4 ger utförligare och mer detaljerad information på utförda beräkningar inom de olika undersökningsområdena. Resultaten för varje

elev redovisas där, förutom när det gäller meningslängden. Där redovisas resultaten per varje poängsteg.

4.1 Resultat fundament

Östlundh-Stjärnegård (2002b:140) menar att det finns små skillnader mellan flickors och pojkars sätt att inleda meningar, men att flickor har något längre fundament än pojkar. Min undersökning visar liknande resultat när det gäller fundamentalslängden, se tabell 4. Pojkar skriver kortare meningar, se 4.2.1, och har dessutom färre ord i fundamentet än flickor.

Tabell 4. Fundament – antal ord, meningar och snittlängd.

	Antal ord i meningsinledningar	Antal meningar	Snittlängd ord per fundament
Flickor	1.363	417	3,3
Pojkar	1.163	463	2,5

Eftersom flickorna skriver längre fundament, har de följaktligen lägre andel ettordsfundament, 56 % mot pojkarnas 61 %. Flickorna uppvisar då också en högre andel flerordsfundament, 34 % mot pojkarnas 26 %. När det gäller tvåordsfundamenten har pojkarna något större andel än flickorna, vilket visas i tabell 5.

Tabell 5. Procentandel ettords- tvåords- samt flerordsfundament.

	Ettordsfundament	Tvåordsfundament	Flerordsfundament
Flickor	56%	10 %	34 %
Pojkar	61 %	13 %	26 %

Ettordsfundamenten består i många fall av ett personligt pronomen eller egennamn som subjekt. Pojkarna har något större andel subjektfundament än flickorna, som, å andra sidan, har något större andel adverbial och direkt objekt som fundament, se tabell 6.

Tabell 6. Typ av fundament för flickor respektive pojkar.

	Subjekt %	Adverbial %	Direkt objekt %
Flickor	69	29	2
Pojkar	71	28	1

Av det inledande *jag* som subjekt, används det något mer av pojkar, 22 % jämfört med flickornas 20 % av den totala andelen subjekt. En större skillnad kan ses när det gäller användningen av det formella subjektet *det*, vilket pojkar väljer i 16 % av subjektsfallen och flickor i 10 %. Flickor nyttjar pronomenet *vi* i något större utsträckning än pojkar, 6 % mot pojkarnas 5 %, medan pojkarna använder det opersonliga *man* i 4 % av subjektsfallen mot flickornas 3 %. Pronomenet *de* brukas av flickorna i 3 % av subjekten och 1,5 % av pojkarna. Flickor och pojkar uppvisar lika stor andel vid användningen av *han/hon*, nämligen 6 %.

Vid en jämförelse mellan kön och erhållet betyg, kan man i tabell 7 utläsa att den pojke vars uppsats värderats högst, också har signifikant fler ord i genomsnitt i fundamenten. Hos flickorna är det tvärtom så att den flicka som fått högst betyg, har lägst antal snittord i meningsinledningarna.

Tabell 7. Antal ord i fundament i relation till kön och betyg.

	Betyg	Snittantal ord i fundament
Flickor	IG (0 st)	-
	G (6 st)	3,4
	VG (4 st)	3,3
	MVG (1 st)	2,5
Pojkar	IG (1 st)	2,9
	G (5 st)	2,6
	VG (4 st)	2,8
	MVG (1 st)	5,6

Flickorna i min undersökning har alltså större antal ord i fundamenten än pojkarna. I nedanstående tabell 8 jämförs de olika kategorierna av fundament i meningarna ställt i relation till kön och betyg.

Tabell 8. Typ av fundament jämfört med betyg och kön.

Betyg	Subjekt %	Advl. %	Direkt objekt %	Subjekt %	Advl. %	Direkt objekt %
	Flickor			Pojkar		
IG	-	-	-	84	16	-
G	65	32	3	69,5	30	0,5
VG	73,5	25	1,5	75	24	1
MVG	60	35	5	53	47	-

Av tabell 8 framgår att låg andel subjekt i fundament har gett högsta betyg hos båda könen. Bland både flickor och pojkar har dock de eleverna med betyget G färre subjektfundament än de med betyget VG. Subjektsinledningar är som störst till antalet vid betyget VG hos både pojkar och flickor, förutom hos den pojke vars uppsats ernått IG. Han har hela 84 % subjektsinledningar. I snitt använder både pojkar och flickor subjektet *jag* i 22 % respektive 20 % av subjektfundamenten, men uppsatsen med betyget IG (P9-2) uppvisar nyttjandet av *jag* som subjekt i 33 % av fallen.

Många adverbial har gett högre betyg, men det gäller enbart vid högsta betyg. Bland betygen G och VG är inte detta ett mönster. Den pojken med lägst betyg har även lägst andel adverbial i fundamenten. Hos flickorna har större andel direktobjekt givit högsta betyg, men i övrigt uppvisar detta inget mönster.

Flickor och pojkar använder lika stor procentandel av rumsadverbial, 20 %. Pojkarna i min undersökning av nyttjat fler tidsadverbial och sättsadverbial än flickorna, som, å andra sidan, uppvisar fler satsadverbial och omständighetsadverbial. Pojkarna tenderar ha större bruk av de korta tidsadverbialen som *när*, *nu*, *då*, *sedan* och *än*, medan flickorna har fler fraser som *sekunden senare*, *fram till dess*, *än idag*, *ännu en gång* och *allt senare*.

Fördelningen av adverbialen uppvisar större skillnader mellan könen än vad de visar jämfört med det betyg uppsatsen erhållit. Tabell 9 visar procentandelen av de olika adverbialen i fundamentsposition i uppsatserna.

Tabell 9. Procentandel adverbial i fundament jämfört med betyg och kön.

	tidsadvl.	satsadvl.	rumsadvl.	omst.advl.	sättsadvl.
Flickor	29	14	20	37	0
IG	-	-	-	-	-
G	30	19	22	29	-
VG	27	6	18	49	-
MVG	33	20	20	27	-
Pojkar	39	9	20	25	7
IG	33	-	-	33	7
G	47	13	15	22	3
VG	22	7	31	31	9
MVG	53	-	13,5	20	13,5

Den pojke vars uppsats värderats högst, har också den ojämförligt högsta andelen bisatser i fundamenten. Som man kan utläsa av beräkningarna av fundament i de enskilda uppsatserna i bilaga 1, kan man se att uppsats (P7-10) också har flest antal snittord i fundamenten, nämligen 5,6 vilket kan jämföras med pojkarnas genomsnitt på 2,5 ord per fundament.

4.2 Resultat meningslängd

Hultman & Westman (1977:53) visar att flickor skriver längre uppsatser än pojkar, vilket även kan ses i min undersökning. I Östlundh-Stjärnegårds undersökning (2002b:83) framkom att pojkar i genomsnitt skriver längre meningar än flickor, något som min analys inte påvisar, se tabell 10.

Tabell 10. Antal ord och meningar i pojkars och flickors uppsatser i genomsnitt.

	Antal ord / genomsnitt antal ord	Antal meningar / genomsnitt antal meningar	Antal ord/grafisk mening
Pojkar	7.660 / 696	504 / 45,8	15,2
Flickor	7.775 / 707	463 / 42,1	16,8

Betygssättningen i de nationella proven sker i en tiogradig skala där 1 är lägsta betyg och 10 följaktligen högsta betyg. Poängen 1-2 motsvaras av icke godkänt, 3-5 av godkänt, 6-8 av väl godkänt samt 9-10 av mycket väl godkänt. I tabell 11 redovisas antal ord, meningar och ord per grafisk mening i relation till det erhållna betyget.

Tabell 11. Antalet ord, grafiska meningar (GM) och ord per grafisk mening indelat i bokstavs-betyg för respektive kön.

Pojkar			
Betyg	Antal ord	Antal GM	Ord/GM
IG 1 – 2 (1st)	413	22	18,5
G 3 – 5 (5 st)	754	49	15,1
VG 6 – 8 (4 st)	830	49,5	17
MVG 9 – 10 (1 st)	658	33	19,9
Flickor			
Betyg	Antal ord	Antal GM	Ord/GM
IG 1 – 2	-	-	-
G 3 – 5 (6 st)	635	37	17,3
VG 6 – 8 (4 st)	848,5	51,4	16,5
MVG 9 – 10 (1 st)	701	47	14,9

Som framgår av tabellen ovan, har pojkarna fått både lägsta och högsta betyg för sina uppsatser. Den pojke som uppnådde högsta betyg, d.v.s. 10, har också flest antal ord per grafisk mening. Bland flickorna är förhållandet tvärtom; den uppsats som nådde högst betyg, 9, är den som har lägst antal ord per grafisk mening. När det gäller flickorna, sjunker antalet ord per grafisk mening ju högre betyg de har erhållit. För pojkarna har det omvända skett förutom när det gäller det lägsta betyget. För betygen G till MVG ökar antalet ord per grafisk mening. Den uppsats som värderats lägst har näst högsta andel ord per grafisk

mening. I denna uppsats finns några satsradningar, som i exempel (16) och (17):

- (16) *Jag anser att ungdomar gör så här för att känna sig hemma någonstans, de blir trygga och känner att de passar in. (P9-2)*
- (17) *Jag tror att medierna kommer fortsätta stora upp gatuvåldet, och folk kommer glömma av våldet i hemmen, det kommer införas nya lagar och förordningar mot supporterbråken, men kommer folk att sluta? (P9-2)*

Samma uppsats innehåller dessutom en 52 ord lång mening som kan kännas svår att läsa eftersom den är talspråklig i stilen:

- (18) *Varför jag tycker att en del våld inte är fel, eller mer acceptabelt är bättre att säga är för till exempel barnmisshandel krävs det att du har ett visst psyke för att kunna genomföra det, men till exempel självförsvar kan alla genomföra bara man känner sig så hotad att kroppen och hjärnan ställer om till försvarsläge. (P9-2)*

Om denna uppsats bearbetades genom att sätta ut skiljetecken vid satsradning och omskrivning av några problematiska meningar, minskar meningslängden avsevärt. Antalet ord per grafisk mening beror i detta fall på skriftspråklig osäkerhet. Satsradning kan ibland användas som ett stildrag, men för att det skall fungera bra måste skribenten vara skicklig och veta när det går att använda.

Den pojke som fick högst betyg för sin uppsats, har en ordmedellängd på 19,9 ord per grafisk mening. I sin uppsats, varierar han antalet ord per grafisk mening mellan 7 och 34, med lika många meningar över 20 ord som under. Hans längsta mening inleds med en bisats följt av huvudsatsen som åtföljs av tre att-satser (stavfelen är hans egna):

- (19) *I med det Hjaltepris han ska få nu i Maj 2009, hoppas han att han kan insperera folk att ta ställning lika mycket som Balzacs bok inspererade honom att ta ett steg närmare väst. (P7-10)*

Flickan med högst betyg på uppsatsen (F3-9) hade också kortast genomsnittliga grafiska meningar med en variation på mellan 5 och 35 ord per grafisk mening. Hennes längsta mening är en uppställning av frågor som var och en skulle fungera som fristående frågor.

(20) *Frågor som vilka är vi, vart är vi på väg och varför sysslar vi med dessa traditioner ifall de fungerar som krav och norm, och inte som en religiös högtid att fira gemensamt i samhället? (F3-9)*

Meningen är egentligen lösryckt eftersom föregående mening i texten inte tar upp något om frågor och i denna mening borde det då stå t.ex. ”Frågor som uppkommer är...”.

4.3 Resultat substantiv, adjektiv och verb

I detta avsnitt presenteras resultaten från undersökningarna av de tre ordklasserna substantiv, adjektiv och verb var för sig.

4.3.1 Resultat substantiv

Substantiven har i denna undersökning delats in i fyra grupper i enlighet med Hultmans & Westmans arbete (1977:106ff). De fyra grupperna består av egennamn, adjektivsubstantiv, verbalsubstantiv samt övriga substantiv.

Ordklassundersökningen som Hultman & Westman gjort (1977:87) visar att substantiven bildar den största ordklassen. Hos pojkar, som i nämnda undersökning använder fler substantiv än flickor, ökar betyget i takt med ökat antal substantiv (ibid:106). Bland uppsatserna av flickor ses inte detta mönster. Även i min undersökning använder pojkar fler substantiv än flickor, 20,8 % mot flickornas 18,4 %. Dessa värden är något lägre än vad Hultman & Westman uppvisar. Inte heller ses samma mönster med större andel substantiv vid högre betyg, hos pojkarna. Hos flickorna däremot, har texten med högsta betyg i genomsnitt flest substantiv, se tabell 12.

Tabell 12. Andelen substantiv hos pojkars och flickors texter i relation till erhållet betyg.

Betyg	Pojkar, %	Flickor, %
IG	20,1	-
G	20,0	18,4
VG	22,0	17,4
MVG	18,8	22,8

Egennamnen i texterna består oftast av för- och efternamn på skribenter som gymnasieungdomarna refererar till. För- och efternamn räknas som två egennamn, medan namn på tidningar räknas som ett, t.ex. *Dagens Nyheter*. Alla texter utom två i denna undersökning består av viss hänvisning till texter i det texthäfte som ingår i det nationella provet i svenska B. Uppsatserna P7-10 och F7-5 är av annan karaktär och antalet egennamn i dem är 3,6 % respektive 6,1 %. Tabell 13 nedan visar andelen egennamn i uppsatserna, både i relation till betyg och till kön.

Tabell 13. Andel egennamn, pojkar och flickor i relation till betyg räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv.

Betyg	Pojkar		Flickor	
	% löp	% subst	% löp	% subst
IG	1,8	9,0	-	-
G	1,6	7,9	1,6	8,6
VG	4,2	19,0	1,4	7,8
MVG	3,6	19,4	2,4	10,6

Andelen egennamn är som störst vid högsta betyg hos både pojkar och flickor, men pojkarna har en betydligt större andel än flickorna, förutom vid betyget G. Detta resultat stämmer väl överens med Hultman & Westman (1977:107), även om andelen egennamn är betydligt högre i föreliggande undersökning.

Adjektivsubstantiven utgör en liten del av alla substantiv i texterna. Av pojkarnas substantiv är 1,7 % adjektivsubstantiv och hos flickorna något fler, 2,4 %. Flest bland pojkarna, 5,5 % har uppsats P3-6. Hans adjektivsubstantiv består av upprepningar av *samhörighet*, *brottslighet* och *kriminalitet*, vilket alltså inte bidrar med någon större variation. Flickorna, som har en något större andel adjektivsubstantiv, uppvisar inte något mönster i förhållande till betyget. Störst andel bland flickorna har F2-5 med 6 %. Hennes variation av adjektivsubstantiv är liten, fem av sju adjektivsubstantiv består av ordet *uppmärksamhet*, både ensamt och i sammansättningen *mediauppmärksamheten*.

Gruppen verbalsubstantiv är något större, 7,1 % bland pojkarna och 6,9 % bland flickorna. Hultmans & Westmans analys (1977:111) visar större andel verbalsubstantiv hos både pojkar och flickor, totalt 10,11 % hos pojkarna och 8,91 % hos flickorna. Hos pojkarna ses ett starkt samband mellan fler verbalsubstantiv och högre betyg. Tabell 14 visar

att andelen verbalsubstantiv i denna undersökning ökar hos flickorna när betyget blir högre. Pojkarna uppvisar ett tydligt mönster förutom vid högsta betyget MVG, som markant avviker med näst lägsta andel verbalsubstantiv bland både pojkar och flickor. Uppsats P5-7 har använt flest verbalsubstantiv, 12,3 %, men nästan 36 % av dessa, består av ordet *bekräftelse*.

Tabell 14. Andelen verbalsubstantiv, pojkar och flickor i relation till betyg räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv.

Betyg	% löp		% subst	
	Pojkar		Flickor	
IG	0,2	1,1	-	-
G	1,0	5,2	1,3	6,1
VG	2,5	10,2	1,1	6,6
MVG	0,9	4,8	2,7	11,9

Gruppen övriga substantiv är den största gruppen och utgör mellan 63 % - 90,1 % av samtliga substantiv i denna undersökning. Utan att ha utfört någon beräkning av dem, är troligen orden *mamma*, *pappa*, *barn* och *kärlek* de vanligaste substantiven i flertalet texter. Tabell 15 nedan, åskådliggör att andelen övriga substantiv sjunker när betyget ökar. Andelen räknat gentemot löporden i texterna visar ett fint mönster bland pojkarna men de två högsta betygen skiljer något när andelen räknats i förhållande till substantiven. Flickan med högst betyg, F3-9, har större andel egennamn, adjektivsubstantiv och verbalsubstantiv och har lägst andel när det gäller gruppen övriga substantiv.

Tabell 15. Andelen övriga substantiv, pojkar och flickor, räknat i procent dels på antalet löpord och dels på antalet substantiv.

Betyg	% löp		% subst	
	Pojkar		Flickor	
IG	18,5	89,9	-	-
G	17,0	85,1	15,2	82,7
VG	15,2	68,7	14,6	83,9
MVG	14,3	75,8	16,8	73,75

Kategorin övriga substantiv är ca 81 % av den totala andelen substantiv hos både pojkar och flickor i Hultmans & Westmans

undersökning. I föreliggande undersökning återfinns en större åtskillnad mellan pojkar och flickor, där pojkarna har en lägre andel 77,4 % mot flickornas 82,2 %. Lägre andel övriga substantiv står, i Hultmans & Westmans undersökning liksom i min, i korrelation till högre betyg.

4.3.2 Resultat adjektiv

Beräkningen av adjektiv i uppsatserna visar att flickorna har använt något fler adjektiv än pojkarna, 6,0 % jämfört med 5,0 %. Flickornas uppsatser har blivit högre värderade ju fler adjektiv de använt. Liknande mönster kan inte ses hos pojkarna, även om den uppsatsen med högst betyg också har högst andel adjektiv av pojkarna, se tabell 16.

Tabell 16. Fördelning av adjektiv i uppsatserna i relation till kön och betyg.

	Betyg	% adjektiv		Betyg	% adjektiv
Pojkar	IG	6,1	Flickor	IG	-
	G	4,9		G	5,9
	VG	3,6		VG	6,0
	MVG	6,5		MVG	7,0

Vilken funktion adjektiven har i elevernas texter skiljer något mellan könen. Adjektiv som attribut är vanligast hos båda könen, men pojkar har större andel attribut än flickorna, 52 % jämfört med 46 %. Flickorna har något större andel predikativ än pojkarna, 44 % mot 41 %. Adjektiv som adverbial är den minsta gruppen, där flickorna med sina 10 % har något större andel än pojkarnas 6,5 %.

Om man jämför adjektivens funktion i förhållande till betyg och kön, se tabell 17, ses en tydlig tendens hos flickorna att fler predikativ ger högre betyg. Liknande tendens finns även hos pojkarna, förutom vid högsta betyg. Pojkarna har istället ett tydligt mönster när det gäller adjektiv som attribut till substantiv, ju fler attribut, ju högre betyg. För flickorna gäller detta förutom vid högsta betyg, som har något lägre andel attribut än betyget under.

Tabell 17. Adjektivets funktion i satsen i förhållande till kön och betyg, räknat i genomsnittligt antal adjektiv per funktion och betyg.

	Pojkar				Flickor			
	IG	G	VG	MVG	IG	G	VG	MVG
Predikativ	15,0	14,2	17,2	15,0	-	15,0	22,5	27,0
Attribut	11,0	19,6	20,0	23,0	-	17,0	23,2	20,0
Adverbial	1,0	2,0	3,0	5,0	-	4,0	5,0	2,0

Resultatet i denna del av undersökning uppvisar inte samma resultat som Hultmans & Westmans dito (1977:126). Där följer pojkarna en stegrande kurva adjektiv jämfört med betyget medan flickornas resultat inte visar något mönster. Andelen adjektiv hos pojkarna är också högre i deras undersökning, i genomsnitt 6,91 % adjektiv av den totala mängden löporden jämfört med 5 % i min beräkning. Hos flickorna var skillnaden inte så stor, 6,39 % i Hultmans & Westmans undersökning jämfört med 6,0 % i min. De flesta elevtexter i mitt material är av utredande slag, förutom två som är av en annan texttyp. Den pojke som fått högst betyg, P7-10, har en text som går åt det skönlitterära hållet. Detsamma gäller F7-5, som har högst andel adjektiv i sin uppsats, nämligen 9,4 % adjektiv, varav den största andelen, 65 %, består av attribut till substantiv. Lägst andel adjektiv, 3,0 %, har uppsatsen skriven av P8-5. Adjektiven i hans uppsats är dessutom vanliga, korta och vid ett flertal tillfällen upprepade, som t.ex. *vanlig söndag*, *den vanliga svensken*, och *den kristna tron* som upprepas vid fyra tillfällen.

4.3.3 Resultat verb

Eftersom flickor enligt Hultman & Westman (1977:145) har en mer verbal och talspråklig stil än pojkarna, bör de även ha större andel verb i sina texter än pojkarna, vilket visar sig i deras undersökning. Där har pojkarna totalt 18,45 % verb av löporden och flickorna 19,30 %. Detta till trots visar min undersökning att flickorna har något färre verb än pojkarna, 20,3 % mot 21 %. Den totala andelen verb är därmed högre i min undersökning än Hultmans & Westmans. Nedanstående tabell 18 visar andelen verb för pojkarna och flickorna i relation till deras betyg.

Tabell 18. Andelen verb i pojkars och flickors uppsatser i relation till betyg.

Betyg	Pojkar, %	Flickor, %
IG	20,1	-
G	21,8	20,0
VG	20,3	21,4
MVG	20,7	16,5

Pojkarna i Hultmans & Westmans undersökning (1977:145) visar en sjunkande andel verb vid högre betyg, medan flickornas andel var ganska jämn och uppvisade inte något sådant mönster. I min undersökning ses inte detta mönster alls bland pojkarna men den flicka med högst betyg hade lägst andel verb i sin text. Inte heller förhållandet mellan hjälpverb och huvudverb visar något entydigt mönster mellan pojkar och flickor eller i relation till deras betyg. Flickorna har 40,1 % hjälpverb och pojkarna något fler, 42,1 % av verben. Elever med betyget G har lägst andel hjälpverb både hos pojkar och flickor och näst lägsta andel har båda könen vid betyget MVG. När det gäller beräkningen av de finita verben kan ses tydligt mönster i relation till betyg hos både pojkar och flickor, fast i motsatta riktningar, se tabell 19. Hos flickor ökar andelen finita verb vid högre betyg, medan pojkarna uppvisar en sjunkande andel när betyget höjs.

Tabell 19. Andel finita verb.

Betyg	Pojkar, %	Flickor, %
IG	71,0	-
G	71,7	70,6
VG	71,3	73,7
MVG	61,0	78,4

Jämförelser mellan de fyra tempusformerna presens, preteritum, supinum och infinitiv ger inte några klara tendenser. Både pojken och flickan med högst betyg har använt minst andel presensformer och störst andel former av preteritum. Flickan med högst betyg har lägst andel supinum- och infinitivformer. Återigen råder motsatt förhållande bland pojkarna, där pojken med högst betyg istället har högst andel av dessa två former, se nedanstående tabell 20.

Tabell 20. Procentuell fördelningen av tempusformer för pojkar och flickor i relation till betyg.

	Presens		Preteritum		Supinum		Infinitiv	
	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka	Pojke	Flicka
IG	49,5	-	21,3	-	9,0	-	20,2	-
G	58,6	61,1	13,0	9,1	5,5	5,8	22,8	23,6
VG	58,5	62,2	12,3	10,9	6,5	5,2	22,2	21,1
MVG	28,7	58,6	32,4	19,8	12,5	4,3	26,5	17,2

4.4 Sammanfattning av resultaten

Flickorna skriver något längre meningar än pojkarna i denna undersökning, och de har även längre fundament. När det gäller meningslängden sjunker den hos flickorna i takt med att betyget höjs. Kortast meningslängd har den flicka med högst betyg på sin uppsats. Bland pojkarna råder det motsatta förhållandet. Den pojke med flest antal ord per mening har också fått högst betyg av alla uppsatser. Den enda icke godkända uppsatsen i undersökningen uppvisar även långa meningar. Flera meningar i den uppsatsen är långa på grund av skribentens osäkerhet vid meningsbyggnad och innehåller bland annat satsradningar och problematiska meningar.

Subjekt som fundament är det vanligaste sättet att inleda meningar, och det används oftare av pojkar än flickor. Trots detta är användandet av det personliga pronomenet *jag* i stort sett lika vanligt hos båda könen men med viss övervikt hos pojkarna. Hög andel adverbial i fundamenten har gett högsta betyg, och lägsta andel kan ses hos den pojke vars uppsats bedömdes vara icke godkänd. För betygen G och VG ses dock inget mönster vare sig hos flickorna eller pojkarna. Rumsadverbial används i lika stor utsträckning av båda könen. Pojkar använder sedan fler tids- och sättsadverbial än flickorna, som istället har fler satsadverbial och omständighetsadverbial i sina fundament. Dock kan inget mönster ses vad gäller olika former av adverbial jämfört med betyg.

När det gäller ordklassberäkningen förväntades att pojkar skulle använda fler substantiv och adjektiv och flickor istället fler verb. Mycket riktigt hittades fler substantiv hos pojkarna än hos flickorna, 20,5 % respektive 18,4 %, men högst andel substantiv hade den flicka med högst betyg. Pojkarna har en större andel egennamn, och verbalsubstantiv än flickorna som, å andra sidan, visar en större andel

adjektivsubstantiv och övriga substantiv. Andelen egennamn stiger vid högre betyg hos både pojkar och flickor. Hos flickorna har större andel verbalsubstantiv gett högre betyg, ett förhållande som återfinns bland pojkarna förutom vid högsta betyg. En låg andel övriga substantiv har gett högre betyg, främst hos flickorna, som för övrigt hade högst genomsnittlig andel av dessa.

Eftersom pojkarna använder fler substantiv kunde man tro att de även skulle använda sig av fler adjektiv då dessa i ca 50 % används som attribut till just substantiv. Detta visade sig inte vara fallet i min undersökning. Flickorna har en något större andel adjektiv, 6 % mot pojkarnas 5 %. Ju fler adjektiv flickorna har använt, ju högre betyg har de erhållit för sin uppsats. Pojkarna uppvisar inte detta förhållande. Pojken med högst betyg hade förvisso flest adjektiv, men pojken med lägst betyg hade näst flest.

Förväntat resultat när det gäller verbanvändningen var att flickornas andel skulle vara större än pojkarnas. Återigen visade sig min förväntning vara felaktig. Här uppvisar pojkarna en större andel verb med 21 % mot flickornas 20,3 %. Inte heller går det att utläsa något tydligt mönster vad gäller andelen verb i förhållande till betyg. I några av de olika verbkategorierna kan vissa tendenser gentemot betyget ses, men där tendenserna är helt motsatta när det gäller könen. Exempelvis har lägre andel infinitiver och supinumformer hos flickorna gett högre betyg. Hos pojkarna är det istället hög andel infinitiver som belönats med högre betyg medan supinumformen inte visar något tydligt mönster. Både pojken och flickan med högst betyg hade högst andel preteritumformer räknat på andelen verb. Hos flickorna är detta ett mönster, men pojkarnas siffror visar inte det.

5. Sammanfattning och diskussion

Syftet med föreliggande uppsats har varit att undersöka tre olika språkliga aspekter i gymnasieelevers uppsatser. Dessa uppsatser hämtades från det nationella provet i svenska B, som genomfördes höstterminen 2008. De tre olika språkliga undersökningsområdena var fundament, meningslängd samt att beräkna andelen substantiv, adjektiv och verb i elevernas texter. Alla tre undersökningar har utförts i relation till genus och till det betyg som uppsatsen tilldelats.

5.1 Fundament

Till att börja med undersöktes fundamenten utifrån följande frågeställningar:

- Varierar flickor sina fundament mer än vad pojkar gör?
- Vilken är skillnaden i fundament mellan en uppsats som fått högre betyg jämfört med en som fått ett lägre betyg?
- Använder pojkar fler subjekt än olika adverbial i fundamenten?
- Är flickors fundament tyngre än pojkars?

Östlundh-Stjärnegård (2006b:140) har i sin undersökning kommit fram till att flickors fundament är något längre än pojkars, men att det är liten skillnad på hur de inleder meningar. Min undersökning visar också att flickor har något längre fundament, 3,3 ord i snitt per fundament, jämfört med pojkarnas 2,5 ord i snitt. Även om flickor sägs ha en talspråksnära stil, vilket enligt Norberg Brorsson (2007:103) ofta innebär korta fundament, så skriver de fler ord i dem. Skillnaden i den genomsnittliga längden är mindre hos flickorna än hos pojkarna. Kortast fundament hos flickorna är i genomsnitt 2,5 ord och längst 4,6. Hos pojkarna har det kortaste fundamentet 1,8 ord och det längsta 5,6 ord i genomsnitt. Följaktligen har pojkar fler ettordsfundament än flickor, som istället har fler bisatser. Tvåordsfundamenten skiljer inte så stort mellan könen.

I relation till betygen kan ses mönster hos både pojkar och flickor, men mönstren är olika för respektive kön. Nu får man dock hålla i minnet att det undersökta materialet är relativt begränsat. Hos pojkar har längre fundament givit högre betyg. Detta gäller framförallt vid högsta betyg, som har ett fundament på i genomsnitt 5,6 ord. Den uppsatsen (P7-10) inleder sina meningar med bisatser i stor utsträckning, vilket naturligtvis höjer medeltalet. Den uppsatsen har låg andel tvåordsfundament, men istället varierar skribenten mellan ettordsfundament och flerordsfundament. Den flicka som, å andra sidan, fått högst betyg (F3-9) har istället lägst genomsnittlig andel ord i fundament. Hon har hög andel ettordsfundament och något färre tvåordsfundament än flerordsfundament. Kanske kan hävdas att hon varierar sina meningsinledningar mer än vad skribenten (P7-10) gör, även om

hon har större andel subjekt i inledningen än honom. Hans bisatsinledningar ger, å andra sidan, mer information än hennes subjektsinledningar. Hon har högst andel konjunktioner av alla i inledningarna. Jag tror att det generellt sett är något många svensklärare försöker begränsa i elevernas texter.

Hultman & Westman (1977:213) hävdar att korta tidsadverbial utmärker de lågt bedömda uppsatsernas fundament. Pojkarna i min undersökning har fler tidsadverbial än flickorna, och de tenderar även att ha fler korta tidsadverbial medan flickorna har använt tidsadverbialen i fraser i större utsträckning.

Pojkar sägs skriva mer opersonligt än flickor, och det kan vara anledningen till att pojkarna har fler formella subjekt i inledningarna än vad flickorna har. Av alla subjekt använder pojkarna det formella subjektet *det* vid 16 % av tillfällena mot flickornas 10 %. Pojkarna i min undersökning använder även *man* mer än flickorna, som istället använder något mer av det personliga pronomenet *vi* i inledningarna än pojkarna.

5.2 Meningslängd

När barn i tidig skolålder börjar skriva texter, är meningarna oftast väldigt korta, för att med ökad ålder bli allt längre och mer komplexa. Hur är det då när eleverna kommer upp i gymnasiet? Utifrån följande frågeställningar har meningenslängden i gymnasieelevernas texter undersökts:

- Är pojkars genomsnittliga meningenslängd längre än flickors?
- Är meningarna längre hos en uppsats med högre betyg än en med lägre?

Olevar (2002:87) och Östlundh-Stjärnegård (2002b:83) menar att pojkar skriver något längre meningar än flickor. Detta kan möjligen förklaras genom att flickor har en mer verbal stil som drar ner meningenslängden, men att de också har en pratig stil som istället kan öka längden. Hultman & Westman (1977:223) har visat att uppsatser med högst betyg också hade längst meningar.

Resultatet av min undersökning gav vid handen att det är flickor som skriver längre meningar i genomsnitt. När det gäller pojkarna, visar min undersökning liknande resultat som Hultmans & Westmans, nämligen att meningarna blir längre vid högre betyg. Detta gäller dock inte

pojken med lägst betyg (P9-2). Han har emellertid exempel på satsradning och problematiska meningar i sin text, vilket ökar på meningslängden. Om man bearbetar och korrigerar hans problematiska meningar, skulle meningslängden minska. Flickorna uppvisar dock en annan bild. Hos dem sjunker antalet ord per mening i takt med att betyget ökar. Hultman & Westman (1977:223) har undersökt meningslängden i texter med olika genrer och funnit att gymnasister i allmänhet har längre genomsnittlig meningslängd än t.ex. bruksprosa och läroböcker, vilka har en medellängd på ca 14,5 ord per mening. Flickan med högst betyg har en ordmedellängd på 14,9 ord per mening, något som kan tyda på att hennes språk närmar sig bruksprosan, vilket enligt Hultman & Westman (1977:32) är det som anges som målet för gymnasieskolans skrivträning. Om så är fallet, uppvisar flickorna ett drömmönster vad gäller meningslängd.

5.3 Substantiv, adjektiv och verb

I denna uppsats har undersökts de tre ordklasserna substantiv, adjektiv och verb. Anledningen till att endast dessa tre ordklasser undersökts har varit för att se ifall flickor har en mer verbal stil och pojkar en nominal stil. Mina frågeställningar har varit följande:

- Är det någon skillnad mellan andelen substantiv, adjektiv och verb i uppsatserna?
- Använder pojkar fler adjektiv och substantiv än flickorna och använder i så fall flickorna fler verb?
- Är det någon skillnad i betyg huruvida eleverna använt fler av den ena ordklassen än den andra?

Hultman & Westman (1977:89) hävdar att pojkar använder fler substantiv och adjektiv än flickor som istället använder fler verb. Vidare hävdar de (1977:106) att högre andel substantiv återspeglas i högre betyg. Verb, å andra sidan, utmärker flickors uppsatser och uppsatser med lägre betyg.

Min undersökning visar också att pojkar använder fler substantiv än flickor. Däremot använder flickor något fler adjektiv än pojkar och man kan också se ett tydligt mönster mellan relationen fler adjektiv och högre betyg. Emellertid kan inte utläsas något mönster hos pojkarna när det gäller andelen substantiv i förhållande till betyget. Störst andel substantiv återfinns bland uppsatserna som fått VG och lägst andel hos

den som fått högsta betyg, MVG. Däremellan hamnar uppsatserna som fått IG och G. Den flicka som fått högst betyg har störst andel substantiv av både pojkar och flickor, men betygen G och VG uppvisar inget mönster.

Egennamn och verbalsubstantiv uppvisar ett mönster vad gäller ökad andel och högre betyg, förutom verbalsubstantiven hos den pojke som har högst betyg (P7-10). Han har näst lägst andel av alla. Enbart pojken med lägst betyg (P9-2) har lägre andel. Å andra sidan har också skribenten (P7-10) låg andel substantiv över huvud taget.

När det gäller ordklassen verb, avviker resultaten från min undersökning i jämförelse med Hultmans & Westmans. Mina beräkningar visar att pojkar använder något fler verb än flickorna, 21 % mot 20,3 %. Hos flickorna ses ett tydligt samband mellan lägre andel verb och högre betyg. Pojkarna uppvisar inte detta mönster. Högst andel verb har dock de uppsatserna med betyget G. Generellt är andelen verb högre i mitt material än hos Hultman & Westman. Fler verb utmärker lägre betygsatta uppsatser och uppsatser skrivna av flickor. Varför eleverna i mitt undersökningsmaterial har så pass hög andel, tyder på att deras är mer talspråkliga än de i Hultmans & Westmans undersökning från 1977. Språk ändras över tid, och det hade varit intressant att se om detta är ett språkligt drag som är i förändring. Även om mitt undersökningsmaterial visar sådana tendenser, är underlaget för litet för att dra några generella slutsatser.

Inga tydliga mönster kunde utläsas av verbberäkningen. De mönster som gäller för flickorna, ses inte hos pojkarna. De uppsatser som fått högsta betyg, har använt flest preteritumformer och lägst andel presensformer. I undersökningen har hänsyn inte tagits till vilken typ av genre som eleverna har skrivit, men jag håller det inte för otroligt att en undersökning av genre och verbanvändning skulle visa en viss skillnad.

5.4 Avslutande diskussion

Hur skall en gymnasieelev skriva för att få högt betyg på de nationella proven? Naturligtvis skall han eller hon följa anvisningarna och skriva ett relevant innehåll. Är eleven en pojke bör meningarna vara något längre men är eleven en flicka bör meningarna istället vara korta. Pojkarna skriver längre fundament för att få högre betyg, medan flickorna kortar ner dem. Andelen substantiv är återhållsam när det

gäller pojkar men flickor med högre andel substantiv har också fått högre betyg. Pojkarna skall ha lagom med verb medan flickorna bör vara sparsamma med dem, och helst skall de skrivas i dåtidsformen preteritum.

Skulle jag som lärare utforma råd för hur gymnasieelever skall lyckas på sina nationella prov i svenska B, skulle de kanske se ut som i förra stycket. I alla fall är det de resultaten som kan utläsas ur mina undersökningar, även om mitt material inte är särskilt stort. När det gäller högsta och lägsta betyg är det för få uppsatser för att kunna urskilja om resultatet uppvisar en tendens. Troligtvis är det mer ett utslag av olika skriftspråkliga stilar elever emellan än generella tendenser.

För att återknyta till inledningen av denna uppsats, där lärare i Östlundh-Stjärnegårds enkätundersökning (2002a:53) svarat att helheten är det som de anser vara viktigast vid bedömning av elevtexter, så gäller det troligen även materialet i min undersökning. En uppsats som inte följer anvisningarna och skriver i enlighet med den genre som efterfrågas, skall bedömas inte ha nått målen för uppgiften. Vidare skall innehållet vara relevant. I takt med högre betyg skall också en allt säkrare språkhantering och god stilistisk förmåga uppvisas. Här ingår bl.a. att kunna variera sina meningsinledningar på ett bra sätt och att variera meningslängd för att texten skall kännas levande. Dessutom skall eleverna kunna variera språket och kunna uttrycka sig så precist som möjligt när det gäller substantiv, adjektiv och verb samt övriga ordklasser. Skolan skall utbilda skribenter som skall kunna klara av skriftspråket i alla dess former när det gäller fortsatta studier samt i privat- såväl som i arbetsliv.

Litteraturförteckning

- Bedömning av kursprovet Svenska B,
<http://www.nordiska.uu.se/natprov/gymnasiet/bedomninggy>,
 hämtad 2010-05-05
- Hultman, Tor G & Westman, Margareta. 1977. *Gymnasistsvenska*.
 Liber Läromedel, Lund
- Hultman, Tor G. 1980. *Språk och kön i skolan. Några resultat från undersökningar av elevspråk*. Malmö. [Även i *Elevsvenska*, utg. K. Larsson. 1989. Lund]
- Hultman, Tor G. 2003. *Svenska Akademiens språklära*. Svenska Akademien, Stockholm
- Intryck och avtryck*. Texthäfte och kursprov i svenska B, ht 2008
- Josephson, Olle, Lars Melin & Tomas Oliv. 1990. *Elevtext: Analyser av skoluppsatser från åk 1 till åk 9*. Studentlitteratur, Lund
- Kursplanen för Svenska B, SV1202. 2000-07. Skolverket,
<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3206/titleId/SV1202%20-%20Svenska%20B>, hämtad 2010-05-05
- Lagerholm, Per. 2005. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Studentlitteratur, Malmö
- Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf94. *Lärarens handbok*.
 Lärarförbundet, Stockholm
- Nyström, Catharina & Maria Ohlsson. 2002. Analys - skrivuppgift utan ämnesgränser. I: Garne, Birgitta (red.) *Språk på väg*. Hallgren & Fallgren, Göteborg
- Olevar, Helena. 2002. Skrivuppgift i repris - presentation av ett forskningsprojekt. I: Garne, Birgitta (red.). *Språk på väg*. Hallgren & Fallgren, Göteborg
- Palmér, Anne & Eva Östlund-Stjärnegårdh. 2005. *Bedömning av elevtext: En modell för analys*. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm
- Pettersson, Åke. 1989. Utvecklingslinjer och utvecklingskrafter i elevernas uppsatser. I: Sandqvist, Carin & Ulf Teleman (red.). *Språkutveckling under skoltiden*. Studentlitteratur, Lund
- Östlund-Stjärnegårdh, Eva. 2002a. Hur lärare bedömer. I: Garne, Birgitta (red.). *Språk på väg*. Hallgren & Fallgren, Göteborg
- Östlund-Stjärnegårdh, Eva. 2002b. *Godkänd i svenska? Bedömning och analys av gymnasieelevers texter*. Institutionen för Nordiska språk, Uppsala universitet, Uppsala

Bilaga 1. Fundament i gymnasieelevernas uppsatser.

Elev	Antal ord i fundament	Antal meningar	Genomsnitt ord/fundament	Ettords-fundament %	Tvåords-fundament %	Flerords-Fundament %	Subjekt %	Advl. %	d.O %
F1-7	155	58	2,7	72	7	21	85	15	-
F2-5	147	37	4,0	43	11	46	65	32	3
F3-9	106	42	2,5	71	10	19	60	35	5
F4-4	86	25	3,4	60	8	32	44	56	-
F5-6	219	66	3,3	50	11	39	67	30	3
F6-7	148	29	5,1	45	10	45	79	21	-
F7-5	71	16	4,4	37	13	50	62	38	-
F8-5	128	36	3,6	61	8	31	70	22	8
F9-6	112	37	3,2	43	22	35	45,5	16	2,5
F10-4	86	32	2,7	50	16	34	76	21	3
F11-3	105	39	2,7	51	13	36	67	31	2
P1-4	141	80	1,8	71	14	15	78	21	1
P2-7	81	26	3,1	46	12	42	67	30	3
P3-6	93	45	2,1	53	20	27	73	25	2
P4-8	159	41	3,9	54	7	39	73	27	-
P5-7	177	72	2,4	67	14	19	79	21	-
P6-4	107	25	4,3	28	24	48	47	53	-
P7-10	169	30	5,6	43	10	47	53	47	-
P8-5	167	56	3,0	77	2	21	69	31	-
P9-2	55	19	2,9	63	16	21	84	16	-
P10-4	85	31	2,7	71	-	29	68	32	-
P11-3	82	35	2,3	57	29	14	71	29	

Bilaga 2. Meningslängd räknat på antal löpord för respektive poängsteg i de nationella proven i Svenska B.

Betyg	Kön	Antal ord	Antal GM	Ord/GM
1	Pojke	-	-	-
	Flicka	-	-	-
2	Pojke	413	22	18,8
	Flicka	-	-	-
3	Pojke	449	36	12,5
	Flicka	722	43	16,8
4	Pojke	698	49	15,0
	Flicka	591,5	34,5	17,1
5	Pojke	1115	62	17,9
	Flicka	591,7	32,7	18,1
6	Pojke	798	50	16,0
	Flicka	869	55,5	15,6
7	Pojke	908,5	55,5	16,8
	Flicka	828	47,5	17,4
8	Pojke	785	43	18,3
	Flicka	-	-	-
9	Pojke	-	-	-
	Flicka	701	47	14,9
10	Pojke	658	33	19,9
	Flicka	-	-	-

Bilaga 3. % substantiv och adjektiv i gymnasieelevernas texter.

Elev	Totalt subst.	Egennamn	Adj.subst.	Verbalsubst.	Övriga subst.	Totalt adjektiv	Predikativ	Attribut	Adverbial
F1-7	17,3	8,6	1,7	5,7	84,0	6,9	48,6	40,0	11,4
F2-5	17,6	7,7	6,0	3,4	82,9	4,5	40,0	50,0	10,0
F3-9	22,8	10,6	3,7	11,9	73,8	7,0	55,1	40,8	4,1
F4-4	16,9	8,2	1,8	6,4	83,6	6,0	59,0	33,3	7,7
F5-6	18,5	7,5	3,2	9,1	80,2	4,9	44,0	46,0	10,0
F6-7	19,1	7,3	0,8	4,1	87,8	6,7	34,9	62,8	2,3
F7-5	21,3	15,6	5,2	10,4	68,8	9,4	26,5	64,7	8,8
F8-5	13,0	-	1,0	11,2	87,8	7,3	38,2	40,0	21,8
F9-6	14,6	7,6	-	6,6	85,8	5,5	47,5	37,5	15,0
F10-4	24,3	13,8	-	3,1	83,1	6,0	40,6	53,1	6,3
F11-3	19,9	6,9	2,8	4,9	85,4	3,6	46,2	50,0	3,8
P1-4	22,6	6,9	2,8	7,7	82,7	5,7	34,9	61,9	3,2
P2-7	26,5	21,7	0,7	10,5	67,1	5,9	23,5	64,7	11,8
P3-6	20,3	14,8	5,5	9,3	70,4	5,1	66,7	27,3	6,0
P4-8	25,0	27	1,5	8,2	63,3	5,0	30,8	61,5	7,7
P5-7	19,3	13,2	1,3	12,3	73,2	4,4	49,1	45,4	5,5
P6-4	21,9	3,6	0,9	6,4	89,1	4,6	34,6	65,2	-
P7-10	18,8	19,4	-	4,8	75,8	6,5	34,9	53,5	11,6
P8-5	15,3	15,8	0,6	2,9	80,7	3,0	42,9	51,4	5,7
P9-2	20,1	9,0	-	1,1	89,9	6,1	55,6	40,7	3,7
P10-4	24,5	4,1	3,3	2,4	90,2	5,4	55,6	33,3	11,1
P11-3	17,6	6,3	-	5,1	88,6	6,9	35,5	54,8	9,7

Bilaga 4. Verb i gymnasieelevers texter indelade i hjälpverb och huvudverb. Hjälpverben har grupperats och beräknats efter den totala mängden hjälpverb. Den totala verbantalet har delats in i finita och infinita verb samt i respektive undergrupper.

Elev	Hjälpverb, % av totalt hjälpverb										Totalt hjälpv	Huvud-verb	Finita verb			Infinita verb	
	bli	få	göra	kunna	ha	komma	måste	skola	vara	vilja			Presens	Pret.	Imp.	Supinum	infinitiv
F1-7	8,8	8,8	8,8	9,9	11,0	4,4	1,0	6,6	37,4	3,3	43	57	58,8	13,3	1,4	2,8	23,7
F2-5	6,3	16,0	9,6	11,1	6,3	6,3	1,6	7,9	33,3	1,6	44	56	57,3	9,1	0,7	0,7	32,2
F3-9	2,1	12,5	2,1	8,3	8,3	-	-	6,3	60,4	-	41	59	58,6	19,8	-	4,3	17,2
F4-4	9,4	7,5	7,5	7,5	13,2	5,7	-	11,4	34,0	3,8	39	61	51,8	13,9	-	7,3	27,0
F5-6	12,8	5,3	5,3	14,9	6,4	4,2	1,1	1,3	45,7	-	42	58	69,0	8,4	-	4,0	18,6
F6-7	6,2	1,6	12,5	1,6	23,4	1,6	-	3,1	42,2	7,8	51	49	59,6	13,5	-	7,9	19,0
F7-5	-	-	10,5	10,5	31,6	-	-	-	47,4	-	41	59	76,1	8,4	-	10,9	4,3
F8-5	3,8	7,6	10,1	11,4	16,4	-	1,3	7,6	40,5	1,3	48	52	69,9	3,0	-	5,4	21,7
F9-6	15,8	6,6	10,5	7,9	21,2	1,3	3,9	3,9	25,0	3,9	47	53	59,3	9,3	0,6	8,0	22,8
F10-4	2,7		2,7	5,4	35,2	-	5,4	5,5	43,2	-	37	63	63,6	5,1	-	8,1	23,2
F11-3	4,4	8,7	10,1	5,8	17,4	1,4	1,4	11,6	29,1	10,1	47	53	56,9	14,4	1,4	6,8	20,4
P1-4	1,2	7,8	6,5	5,2	6,5	5,2	-	10,4	49,4	7,8	32	68	60,4	14,6	-	2,9	22,1
P2-7	8,1	8,1	-	5,4	16,2	10,8	8,1	2,7	37,9	2,7	36	64	63,1	4,9	1,0	8,7	22,3
P3-6	7,4	10,6	4,3	6,4	25,5	5,3	-	2,1	32,0	6,4	58	42	64,4	8,0	-	9,2	18,4
P4-8	4,7	6,2	-	20,3	14,1	3,1	9,4		36,0	3,1	36	64	61,9	3,4	-	4,0	30,7
P5-7	6,2	14,2	1,8	13,3	20,3	4,4	3,5	1,8	34,5	-	48	52	49,8	25,3	0,9	5,6	18,4
P6-4	9,1	-	6,1	21,2	15,2	-	-	9,1	33,2	6,1	30	70	44,6	21,8	-	4,5	29,1
P7-10	10,7	16,1	7,1	7,1	25,0	3,6	-	8,9	19,7	1,8	41	59	28,7	32,4	-	12,5	26,4
P8-5	4,6	8,1	8,1	3,4	11,5	2,3	1,2	17,2	40,2	3,4	36	64	55,8	15,3	-	7,4	21,5
P9-2	4,5	-	15,9	11,4	13,6	15,9	-	4,5	34,2	-	49	51	49,5	21,3	-	9,0	20,2
P10-4	9,5	12,0	2,4	9,5	9,5	9,5	-	4,8	35,7	7,4	43	57	66,3	5,1	1,0	3,1	24,5
P11-3	14,5	5,8	11,6	1,5	26,1	-	-	7,2	30,4	2,9	63	37	67,9	2,7	-	10,1	19,3